

David Chipperfield in deSingel 1991

Deze maand kreeg Sir David Chipperfield (°1953) de Pritzkerprijs architectuur 2023. Reeds in 1991 was zijn werk te zien in deSingel in Antwerpen. In het tijdschrift KNACK verscheen een bespreking van deze tentoonstelling met als titel "Tegen de prins in". De prins uit Engeland van toen is nu koning geworden maar nog steeds heeft de jonge generatie architecten het erg moeilijk om aan de bak te komen. De RIBA is de oudste vereniging van architecten in Europa, het land heeft echter geen systeem van "Open Oproep" zoals in Vlaanderen. Jonge Britse architecten ontdekten Vlaanderen en kregen verschillende opdrachten, zoals het bureau DRDH Architects, Carmody Groarke en Sergison Bates architects. Kansen voor jonge talentvolle bureaus uit Vlaanderen in Groot-Brittannië zijn er echter niet.

Het jaar 1991 was een bijzonder jaar voor de architectuur in Vlaanderen. De architectuurbiënnale van Venetië onder leiding van professor Francesco Dal Co nam de beslissing om voor de eerste maal de landenpaviljoenen, gelegen in de Giardini, in te zetten voor de tweejaarlijkse grote architectuur tentoonstelling. In het Belgisch paviljoen, het oudste gebouw in deze tuin van Venetië, kregen architecten uit Vlaanderen de kans om hun werk te presenteren op dit internationaal platform.

Opening Venetië in aanwezigheid van minister Patrick Dewael

De opening vond plaats in september 1991 in aanwezigheid van de jonge minister van Cultuur Patrick Dewael. Stichting Architectuurmuseum uit Gent kreeg de opdracht een selectie te maken. Marc Dubois, toen voorzitter van S/AM, fungeerde als curator. De vormgeving van zowel de tentoonstelling als de bijhorende publicatie werd verzorgd door Christian Kieckens. Vanaf 1991 groeide de belangstelling voor wat er gebeurde op het gebied van architectuur in dit klein gebied aan de Noordzee met een boek bij ELECTA in 1993 en verschillende bijdragen in toonaangevende buitenlandse vakbladen.

Interieur Paviljoen, cover catalogus en groepsfoto van de architecten

David Chipperfield in deSingel

De eerste expositie in België met zijn werk vond plaats in 1991, in deSingel te Antwerpen. Het voorstel kwam van de jonge architect Rik Nys die na zijn studies in Gent naar Londen ging om te studeren aan de AA (Architectural Association School of Architecture). Vervolgens kwam Rik Nys terecht in het bescheiden bureau van Chipperfield, opgestart in 1985.

In de tweede helft van de jaren '80 was deSingel in Antwerpen gestart met het brengen van architectuur exposities. De eerste persoon die als coördinator optrad was Caroline De Backer en opgevolgd door Katrien Vandermarliere die van nabij de activiteiten van de S/AM volgden en waardeerden.

ARCHITEKTUUR

TEGEN DE PRINS IN

Architectuur van David Chipperfield in deSingel :
liefde voor materialen.

DE ARCHITEKTUURDISKUSSIE in Engeland wordt de laatste jaren sterk beïnvloed door de persoonlijke inbreng van prins Charles. Sinds zijn hoogheid de oorlog verklaarde aan de hedendaagse architectuur wordt het bestaansrecht van de moderne bouwkunst zwaar in vraag gesteld door de publieke opinie. Charles' kritiek op de excessen van de architectuurproductie na 1945 is verdedigbaar, maar anderzijds ontstond een klimaat dat zeer negatief is voor kwaliteitsvolle nieuwe architectuur. Engelse architecten met wereldfaam zoals *Sir Norman Foster* en *Sir Richard Rogers* zijn in de tegenaanval gegaan en pleiten via de media voor een grotere tolerantie. Het door prins Charles gecreëerde klimaat is zeker nefast voor talentvolle jonge Britse ontwerpers en beïnvloedt hun professionele mogelijkheden. Zij krijgen nauwelijks kansen en stellen vast dat de overheid via allerlei verdragingsmanoeuvres bij het verlenen van een bouwvergunning vooral de opdrachtgevers wil ontmoedigen. Eén van de meest begaafde figuren van een nieuwe generatie die met deze realiteit wordt gekonfronteerd is *David Chipperfield* (1953); een figuur die bij de Belgische architecten nauwelijks bekend is.

Hij start in 1985 met zijn eigen ontwerp bureau. Zijn eerste opdrachten zijn zeer bescheiden van omvang, verbouwingen en vooral winkelinrichtingen. Eén van zijn eerste realisaties is de winkeltransformatie in Londen voor de Japanse mode-ontwerper *Issey Miyake*. De meestal uiterst kale verkoopruimtes van de progressieve Japanse ontwerpers, zoals de winkels „Comme des Garçons” van *Rei Kawakubo*, weet Chipperfield te verzachten met zijn liefde voor materiaal aanwending.

Hiermee wil hij ook een brug leggen tussen de grote afstandelijkheid van de Engelsman tegenover de hedendaagse bouwkunst. Door diverse natuurlijke materialen zoals hout, metaal en marmer gelijktijdig te gebruiken ontstaat een sfeer die warm en zeer behaaglijk overkomt. Hij laat de textuur van de materialen maximaal spreken. Deze winkel en vele andere die hij ondertussen heeft ontworpen, zoals de Londense *Kenzo Shop*, getuigen van Chipperfields gave om groots te zijn op een paar vierkante meter.

Bij Chipperfield geen hoogdravende theoretische beschouwingen over architek-

tuur. Hij toont ons oplossingen voor de meest fundamentele opdracht van architectuur, het creëren van harmonische ruimtes met twee fundamentele polen, licht- en materiaalbeheersing. Verschillende invloeden van grote bouwmeesters zijn aanwijsbaar, de plasticiteit van *Le Corbusier* of het aanwenden van marmer bij *Mies van der Rohe*. De gedrevenheid om elk detail met evenveel energie te bedenken als het globale concept heeft affiniteiten met de wereld van de Italiaanse architect *Scarpa* en de Fransman *Pierre Chareau*. De details bij Chipperfield bewijzen dat hij een vakmanschap weet te combineren met een poëtische zeggingskracht van de materialen. Een detail is veel meer dan een oplossing van een technisch probleem!

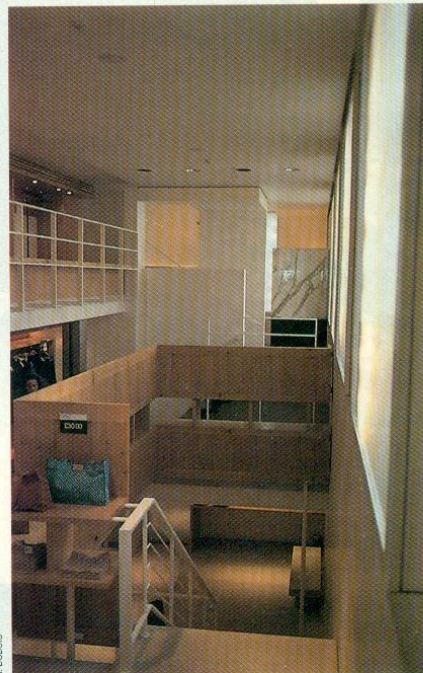
JAPANS. Fundamenteel is echter zijn band met de Japanse cultuur. Via zijn eerste opdrachtgever ontdekt en verwerkt hij het wezenlijke van de Japanse bouwkunst. Chipperfield beperkt zijn thema's, een vocabularium van elementen wordt uitgediept tot zijn essentie. Zoals in het Japans No-teater wordt met een minimale variëteit gestreefd naar een zo intens mogelijke zeggingskracht. Ook de combinatie van materialen met tegengestelde kwaliteiten die Chipperfield expliciet aanwendt is zeer Japans, evenals een obsessie voor de relatie tussen binnen- en buitenruimte. Wat in al zijn realisaties opvalt is zijn beheersing om een ruimtelijke continuïteit te maken door het zoner van de vloerniveaus. Een vloer is voor Chipperfield meer dan een horizontaal vlak waarop je loopt, het is een wezenlijk onderdeel in het manipulatieproces van ruimte en licht.

Chipperfield komt in Engeland nauwelijks in aanmerking voor grote projecten. Wel krijgt hij vanuit Japan de ene grote opdracht na de andere, een wel uitzonderlijke situatie. De Japanners waarderen zijn sensibele om te werken met de wezenlijke elementen van hun eigen bouwkunst. Een syntese van zijn ruimtelijk ontwerpvermogen en een sublieme mate-

riaalbeheersing is ongetwijfeld het recent afgewerkt TAK-complex in Kyoto.

Van alle projecten vind je in *deSingel* maquettes en prachtige foto's. Ook in de bijhorende publikatie, een temanummer van het tijdschrift *Stichting Architectuurmuseum*, wordt het werk uitvoerig gedocumenteerd.

Voor de presentatie werd gekozen voor een grote sokkel, in feite een grote

David Chipperfield, Kenzo Winkel in Londen, 1990 : een band met de Japanse cultuur.

trap gebaseerd op een scènetekening van *Adolphe Appia*, een decorontwerp voor een stuk van *Wagner*. Dit boeiende tentoonstellingsconcept is ontworpen door de Belgische architect *Rik Nijs*, medewerker van Chipperfield, en maakt ook de thema's in dit erg verfrissende werk duidelijk.

Met deze presentatie toont hij dat men met enige verbeelding de toch moeilijke ruimte van het foyer van deSingel goed kan benutten om het wezenlijke van architectuur over te brengen : de kunst van de ruimtelijke beheersing en het materialiseren.

Marc Dubois

Tot 3 november in deSingel, Desguinlei 25, Antwerpen. Open : di. tlm zo. 14 tot 18 uur.

Voor het bureau Chipperfield maakte Nys een expo met het eerste werk en deze werd in 1990 gepresenteerd in Napels. Voor Antwerpen maakte Architectuurmuseum (S/AM) een themanummer als catalogus, vorm gegeven door Christian Kieckens. Chipperfield had nog niets gebouwd in Engeland, enkel een paar bescheiden projecten in Japan en inrichtingen van winkels in Londen en Parijs! In het weekblad KNACK (23 oktober 1991) verscheen een bespreking met als titel **"Tegen de prins in"**. Ik kon toen niet vermoeden dat het nog een eeuwigheid zou duren dat Charles koning zou worden en dat Sir David Chipperfield pas op zijn 70ste de Pritzkerprijs zou ontvangen.

Biennale Venetië 2012: Marie-José Van Hee, David Chipperfield en Paul Robbrecht Chipperfield was curator van de Biennale met als titel "Common Ground"

Marc Dubois

Maart 2023